

Стопански
факултет

Социално- икономическа анализи

Книга 2/2022 (22)

DOI: 10.54664/TPKX5822

Полина Иванова*

ОСОБЕНОСТИ НА ФИНТЕХ КОМПАНИИТЕ В КОНТЕКСТА НА ИНДУСТРИЯ 4.0

Polina Ivanova

FEATURES OF FINTECH COMPANIES IN THE CONTEXT OF INDUSTRY 4.0

Abstract: There is no doubt that technology occupies a very important part of our daily lives today, and that the Fourth Industrial Revolution covers all industries. The financial sector is one of the sectors that has also been greatly influenced by Industry 4.0. Banking, Accounting, insurance, the tax function, cash management, control, and many others are developing thanks to the use of digital technologies and the automation of financial processes. Fintech companies, the use of mobile devices in banking, the crypto-banking system based on the blockchain technology, as well as the open banking systems are developing so dynamically that they have drastically transformed the financial sector in recent years.

Keywords: fintech; digitalization; technology; innovation; transformation.

Въведение

Настоящата разработка засяга интересна и особено актуална материя, а именно появата и особеностите в развитието на финтех компаниите в условията на Индустрия 4.0, както в глобален мащаб, така и в България. **Обект** на настоящето изследване е появата и развитието на финтех компаниите. **Предмет** на изследването е изясняването същността, причините за възникване, особеностите в развитието на финтех компаниите, както и сравнителен анализ спрямо дейността на банковия сектор.

Основната теза, която се защитава е да се докаже, че напредъкът на новите технологии, както и бурното развитие на процесите на дигитализация във финансовия сектор в частност, довеждат до появата на нови доставчици на финансови услуги, известни като финтех компании. В резултат на мащабите им на развитие, както и особеностите на дигиталната екосистема, в която оперират, те успяват бързо да се наложат на дигиталния пазар и да създадат нова конкурентна среда.

Основната изследователска задача е чрез разгледаните примери на едни от най-големите и успешни финтех компании в света да се докаже, че въпреки еволюция им, те все още остават несигурни и рискови. Това се обуславя от прекаления им стремеж да бъдат по-конкурентни от традиционните банки чрез предлагане на по-бързи и евтини финансови услуги. В дългосрочен план в някои от случаите, това довежда до финансова нестабилност и фалит, а ефективната финансова система задължително трябва да е стабилна. Въпреки, че банките изпитват известни затруднения да поддържат това темпо, те все още не могат да бъдат напълно заменени от финтех компаниите. Последните ще трябва да преодолеят трудностите, пред които са изправени от

* **Полина Иванова** – докторант в Стопански факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, направление: „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (финанси)“, e-mail: polly55583@yahoo.com

политически, регулаторен или финансов характер, а регулаторните и надзорни органи ще трябва да следят отблизо развитието на пазара и да коригират регулаторната рамка, така че да избегнат финансова нестабилност. Методологията на изследването включва оперативния и сравнителния анализ на информация от официални институции, световни одиторски компании, както и Statista и Financial Stability Board.

Изложение

През последните години все по-често се говори за Индустрия 4.0 и нейното навлизане във всички сфери на обществения живот. Най-общата дефиниция на Индустрия 4.0 е възходът на цифровите индустриални технологии. „Трансформациите на Индустрия 4.0 ни позволяват да работим заедно с машини по нови, високопродуктивни начини.“¹

Всъщност дефиницията за Четвъртата индустриална революция потвърждава, че промените в технологиите са основният двигател на дигиталната трансформация, която пък от своя страна е свързана с всички сфери на икономиката и е част от общественият живот. развитието на индустриалните революции – от създаването на парните машини, през електричеството до развитието на електрониката и автоматизацията е в резултат на сложното взаимодействие между хората и технологиите, което от своя страна води до нови начини за възприемане на съвременния живот.

Индустрия 4.0 е новата Индустриална революция, която се фокусира върху дигитализацията и интеграцията на веригата на стойност. Основната цел на въвеждането ѝ в дадена компания е постигане на по-висока производителност и гъвкавост като това се постига чрез технологична и организационна трансформация и обновяване на бизнес модела на компанията. Дигитализацията е неизменна част от Четвъртата индустриална революция. По същество дигитализация е използването на дигиталните технологии за промяна на бизнес модела и за генериране на нови приходи и възможности за създаване на стойност. Това е процес на преминаване към дигитален бизнес². Дигитализацията изисква интеграцията на цифрови технологии чрез дигитализирането на всичко, което може да се дигитализира. Бурното развитие на дигиталните технологии и световната финансова криза от 2008 г. са едни от основните причини за появата бързото развитие на финтех индустрията.

Няма съмнение, че технологиите заемат много важна част от ежедневието ни днес и Четвъртата индустриална революция обхваща всички индустрии. *Финансовият сектор* е един от секторите, който също е повлиян в голяма степен от Индустрия 4.0. Банковото дело, счетоводството, застраховането, данъчната функция, управлението на паричните наличности, контролът и много други се развиват благодарение на използването на цифровите технологии и автоматизацията на финансовите процеси. Появата на финтех компаниите, използването на мобилни устройства в банковата дейност, системата за крипто банкиране, базирана на блокчейн технология, както и системите за „отворено банкиране“ (open banking) се развиват толкова динамично, че през последните години драстично преобрази финансовия сектор.

Технологичните иновации във финансовите услуги (FinTech) се развиват бързо, дори може да се каже бурно. С появата им обаче има както възможности така и рискове за финансовата стабилност, които политиците, регулаторите и надзорните органи ще трябва да обмислят. Политиците ще трябва да продължат да оценяват адекватността на техните регулаторни рамки, тъй като приемането на FinTech е с цел извличане на ползи, но същевременно и смекчаване на рискове³.

Финтех е съкращение от „финансова технология“ и се отнася до вземане на технологични финансови решения. Връзката между финансите и технологиите има дълга предистория, която е преминала през три отделни епохи, през които те са се развивали заедно: първо в аналоговия контекст, след това с процеса на цифровизация на финансите от края на 20 век насам. От 2008 г. се заговори за нова ера (на финтех), както в развитите държави, така и в развиващия се свят. Особено при тази ера е, че тя се определя не от предоставяните финансови продукти и услуги, а от това кой ги доставя, както и от прилагането на бързо развиваща се технология на ниво търговия на дребно и едро. Тази последна еволюция на финтех сектора е водена от стартиращи компании, която поставя много предизвикателства както пред регулаторите, така и пред участниците на пазара⁴.

¹ <https://www.sap.com/insights/what-is-industry-4-0.html>

² Definition of Digitalization – IT Glossary | Gartner

³ <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/R270617.pdf>, p.1

⁴ https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2676553, p.1

Според Централната банка на Англия (The Bank of England) думата „финтех“ изразява технологично активирани финансови иновации, които могат да доведат до нови бизнес модели, приложения, процеси или продукти върху финансовите пазари, институции и предоставянето на финансови услуги. Въпреки че „финтех“ е сравнително нов термин, технологията винаги е била важна във финансовия сектор. Като основната разлика сега е, че темпът и въздействието на промяната във финансовата система са се увеличили значително през последното десетилетие. В световен мащаб повече от 33% от цифрово активното население сега използва финтех услуги, повече от два пъти спрямо 16% през 2015 г.⁵

Причините за навлизането на финтех индустрията могат да се отдадат на световната финансова криза от 2008 г., както и на бурното развитие на дигиталните технологии. В резултат на икономическия срив, голяма част от населението изгуби спестяванията си, което доведе до намесата на правителствата, които от своя страна повишиха капиталовите изисквания и въведоха нови регулаторни мерки с цел да защитят банковите активи от по-неблагоприятни условия. И това в комбинация с развитието на дигитализацията създаде благоприятни условия за развитието на новите финансови технологии и фирми.

Засиленият регулаторен надзор, спазването на регулаторните изисквания, ограниченията свързани с отпускането на заеми от страна на банките, позволи на ново навлизащите финтех компании да предложат на своите клиенти актуални, по-бързи, лесни и евтини банкови услуги.

Към днешна дата финтех компаниите се конкурират с банките, чрез предлагане предимно на бързи и евтини трансакции на своите клиенти. Основният фокус, който си поставя финтех индустрията е предлагането на финансови услуги от всякакъв вид, които да бъдат актуални и лесно интегрирани в съвременния свят, който с всеки изминал ден става все по-дигитализиран. Банките от своя страна, обаче изпитват затруднения да поддържат това темпо, поради наложените регулаторни изисквания. Всъщност повишаването на регулациите имат обратен ефект по отношение на технологичните иновации в банковия сектор. Тъй като банките се фокусират в разходването на голямо количество ресурси, за да могат да отговорят на националните и глобални регулации във всички сфери на банковата дейност и по този начин значително намаляват ресурсите си за иновации.

Според проучване на международната одиторска компания „Прайс Уотър Хаус Купърс“ (PwC) от 2016 г., 76% от респондентите в банковата сфера имат опасения, че бизнесът им е подложен риск, в резултат на финтех индустрията, а други 42% участват в съвместни партньорства с финтех компании. Анализът още показва, че само половината от анкетираните от банковия сектор – 53% смятат, че са ориентирани към потребителите, в сравнение с над 80% от финтех участниците в анкетата⁶.

Технологиите са ключовият фактор, който отличава финтех компаниите от банките. За разлика от банките, присъствието им е основно цифрово (онлайн), липсват физически офиси и по този начин те предлагат на своите клиенти иновационни начини за комуникация и активно присъствие в социалните медии. Основните инструменти, които използват са: онлайн валута, автоматизирано одобрение на заеми, използване на мобилни приложения, плащане чрез крипто валута, застраховки (insurtech), peer to peer (P2P) кредитиране, отворено банкиране (open banking), онлайн инвестиционни съвети и управление на инвестиции, краудфундинг (crowdfunding) и др.

Финтех компаниите⁷ предлагат широка гама от продукти и услуги, които най-общо могат да бъдат разделени на две категории, в зависимост от това към кого са насочени: първата е бизнес към потребител (business to consumer – B2C), а втората – бизнес към бизнес (business to business – B2B). Голяма част от B2C пазара е фокусиран върху това да дава на потребителите нови начини за правене на нещата, които вероятно вече правят като извършване на плащания, бюджетиране, теглене на заеми и управление на техните спестявания и инвестиции. От друга страна B2B пазарът е насочен повече вър-

⁵ <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/quarterly-bulletin/2019/embracing-the-promise-of-fintech.pdf?la=en&hash=2445D5B3AF10096FDAA91564BB48F8E5F28486B9>, p. 2

⁶ <https://www.pwc.com/gx/en/financial-services/fintech/assets/fin-tech-banking-2016.pdf>, p. 1, p. 5

⁷ <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9150/CBP-9150.pdf>, p. 4

ху предоставянето на финансов софтуер на бизнеса, който се използва за предоставяне на услуги на клиентите. Финансовите услуги, които търпят най-големи промени през последните години са:

Платежни услуги – нови начини на плащане, включително безконтактни и мобилни плащания, но и плащане чрез криптовалута и други цифрови портфейли;

Потребителско банкиране – банките все повече предлагат на потребителите си нови цифрови инструменти, за да поддържат контрол върху парите си. Тегленето на заеми става все по-често автоматизирано, като чатботовете се използват за обработка на въпроси от потребителите;

Финансови съвети – могат да бъдат разширени анализи на данни, включително изкуствен интелект използван за предоставяне на „робо-съвети“ на потребителите;

Застраховане (InsurTech) – използване на големи данни за автоматизиране и подобряване застрахователни решения;

Алтернативно финансиране – краудфандинг (croudfunding) и peer to peer кредитирането, предлагат нови начини за потребителите да инвестират парите си;

Регулаторна технология (RegTech- Regulatory Technology) автоматизира процеси за съответствие, които трябва да извършат организациите за финансови услуги.

Проучване на Ernst and Young (EY)⁸ от 2019 г., проведено сред 224 финтех компании, предоставя изчерпателен преглед на текущото състояние на най-бързо развиващият се сектор в Обединеното кралство. Подчертава се напредъкът и силата на британските финтех компании. Изследването отразява ключовите елементи, съставляващи финтех общността във Великобритания. Според него в обхвата на финтех услугите, се включват тези компании, които предприемат бизнес към потребител (B2C) и бизнес към бизнес (B2B) услуги и компании, които определят себе си като бизнес към бизнес, към потребител (B2B2C). Фигура 1 обобщава списъка на видовете продукти и услуги, които финтех компаниите предлагат:⁹

Фигура 1.

<i>Бизнес към потребител (B2C)</i>	<i>Бизнес към бизнес (B2B)</i>
<p><i>Парични преводи и плащания:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Онлайн валута - Отвъдморски парични преводи - Инструменти за управление на разплащанията - Онлайн дигитални банки - Небанкови парични преводи - Плащане с мобилен телефон - Плащане чрез криптовалута (например биткойн) 	<p><i>Предприятията и Регулаторна технология (RegTech):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Доставчици на усъвършенствани анализи - Блокчейн решения и технология за разпределителната книга - RegTech и управление на риска - Основно банкиране, застраховане, управление на активи и софтуер за капиталов пазар - Кредитни референтни данни и анализи - Застраховане и анализ на данни - Кибер защита - Дигитална идентичност
<p><i>Застраховка:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Телематична застраховка(черна кутия) за наблюдение¹⁰ - Сайтове за сравнение на застрахователни премии - Peer to peer (P2P) или микро застраховка 	

⁸ https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_uk/topics/banking-and-capital-markets/uk-fintech-census-2019/ey-uk-fintech-census-2019.pdf,p.6

⁹ Пак там, р. 6–7

¹⁰ Автомобилна застраховка „Черна кутия“, известна още като телематична застраховка е вид автомобилна застраховка, която използва технология за проследяване и записване на поведението на притежателя на полицата при шофиране. Целта е застрахователните премии на водача да се базират на това колко шофират и колко безопасни (или рискови)са зад волана., <https://www.investopedia.com/terms/b/black-box-insurance.asp>

<p><i>Заеми:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Заеми чрез онлайн доставчици на краткосрочни заеми 	<p><i>Малки и средни предприятия (МСП):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Финтех кредитори, включително онлайн доставчици на краткосрочни заеми - FX (Forex)¹¹ и B2B плащания - Решения за търговско финансиране и верига за доставки
<p><i>Финансово планиране:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Онлайн инструменти за бюджетиране и финансово планиране - Инструменти за анализ на разходите и сравняване на финансови продукти 	<p><i>Корпорации:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Търговска сметка и платежен шлюз - Софтуер за оптимизиране на плащанията и откриване на измами - Доставчици на софтуер за лоялни програми - Софтуер за плащания - Решения за търговско финансиране и верига за доставки
<p><i>Спестявания и инвестиции:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - P2P платформи за високо лихвени инвестиции - Инвестиции в капиталови платформи за краудфундинг (crowdfunding) и платформи за награди (rewards platforms)¹² - Онлайн инвестиционни консултации и управление на инвестициите - Онлайн борсово посредничество - Допълнителни спестявания или инвестиции - Онлайн залагания 	

Източник: EY Fintech Census 2019

Сравнителният анализ между банковия сектор и този на финтех компаниите показва, че поради множеството фактори, влияещи върху банковата система и по-конкретно влиянието на цифровизацията (и как тя може да промени начините, по които ще се предоставят финансовите услуги), банковата система е изправена пред сериозни предизвикателства и промени, които променят бъдещето в обслужването на финансовия сектор. В същото време финтех компаниите по целият свят показват завиден растеж и въпреки, че обхващат голямо разнообразие от финансови продукти, те обикновено се специализират в конкретни услуги. В резултат на това банковият сектор, който е създаден и изграден на основата на ръчното броене на пари, е изправен пред конкуренцията на финтех сектора, който пък от своя страна предлага услуги и продукти чрез широкото приложение на интернет и новите технологии.

Според летния инвестиционен доклад за 2022 г. на Innovate Finance¹³, за първата половина на 2022 г. общият капитал инвестиран във FinTech секторът в световен мащаб, достига 59 милиарда долара – без промяна на годишна база в 3046 анализирани сделки.

¹¹ Forex (FX) се отнася до глобалния електронен пазар за търговия с международни валути и валутни деривати., <https://www.investopedia.com/terms/f/forex.asp>

¹² Платформата за цифрови награди е платформа, където фирмите могат да дават дигитални награди на своите клиенти, за да помогнат за увеличаване на тяхната ангажираност и лоялност към бизнеса. Дадените цифрови награди могат да варират от карти за подарък, точки или дори безплатни артикули или услуги., <https://blog.usetada.com/what-is-a-digital-rewards-platform#:~:text=.,even%20free%20items%20or%20services.>

¹³ Innovate Finance е независим индустриален орган, който представлява и развива глобалната FinTech общност в Обединеното кралство, About Innovate Finance – Innovate Finance – The Voice of Global FinTech

САЩ, Обединеното кралство, Германия, Испания, Литва, Русия са водещи в инвестирането на капитали във финтех компании.

Към 21 ноември 2021 г. в Америка съществуват 10 755 стартиращи финтех компании, което я прави страната с най-много стартиращи фирми в световен мащаб. За сравнение в Европа, Близкия Изток и Африка те са 9 333, а в Азиатско – Тихоокеанския регион – 6 268¹⁴.

САЩ е не само най-голямата икономика в света, но се счита, че тя е и най-подходящото място за стартиране и развитие на финтех компания. Предвид площта си и население от 330 милиона души, както и 24% дял в световният глобален БВП, САЩ е единствената страна от такава величина в глобалното пространство¹⁵.

„Страйп“ (Stripe) е една от най-преуспяващите американски финтех компании като оценката и възлиза на 95 милиарда долара през 2021 г. и е четвъртата най-рентабилна частна компания в света, след собственика на Тикток (TikTok) – ByteDance, SpaceX на Илон Мъск и китайския онлайн магазин за дрехи Shein. През 2021 г. „Страйп“ е обработила 640 милиарда долара плащания, което е с 60% увеличение в сравнение с 2020 г.¹⁶.

Секторът FinTech в Обединеното кралство продължава да расте с инвестиции достигащи 9,1 милиарда долара – 24% увеличение на годишна база, спрямо първото полугодие на 2021 г. Обединеното кралство остава на второ място в света по инвестиции във FinTech след САЩ. В сравнение с 2021 г., инвестициите във финтех индустрията в Обединеното кралство продължават да нарастват, въпреки глобалното забавяне. Докато финансовите технологии във Великобритания нарастват с 24% през първата половина на 2022 г. в сравнение със същия период на 2021г., в останалата част от Европа се наблюдава тенденция на намаляване с 2%, в сравнение със същия период на 2021 г.¹⁷.

Финтех секторът в Обединеното кралство е един от най-бързо развиващите се сектори, с повече от 1400 активни финтех компании, които са събрали 21,9 милиарда паунда капиталово финансиране до сега като само през 2021г. са осигурили впечатляващите 7,41 милиарда паунда¹⁸. Пример за бързоразвиващ се стартъп за дигитално банкиране, е компанията „Револют“ основана през 2015 г. във Великобритания от родения в Русия Николай Сторонски. Тя предоставя на своите клиенти възможност за евтини международни преводи, както и изгодни обменни курсове на валута. „Револют“ се специализира в международните разплащания и затова е подходящ избор за хора, които пътуват много. Предлага на клиентите си лесен за използване портфейл, който им позволява да прехвърлят пари в различни валути безплатно¹⁹. На клиентите се предоставят възможности за откриване на сметки в 28 вида валута, както и 35 вида валути, които могат да бъдат обменяни в приложението²⁰. Освен голямото разнообразие от валути, които предлага, портфейлът на „Револют“ включва и криптовалута като биткойн и етериум²¹. Първоначално след основаването си, „Револют“ не е класифицирана като банка и всички депозирани в нея пари са изолирани в сметки на регулирана банка (като Barclays и Lloyds). В резултат на това, тя започва да търси възможности за получаване на лиценз в Еврозоната, поради по-големия банков пазар и перспективите, които той дава. През декември 2018 г. компанията получава банков лиценз от Европейската централна банка.

През последните години, Литва постига значителен напредък в създаването на подходяща среда за развитието на финтех индустрията като опростява значително процедурите за получаване на лиценз за работа с електронни пари и платежни услуги. Стартиращите фирми имат възможност

¹⁴ <https://www.statista.com/statistics/893954/number-fintech-startups-by-region/>

¹⁵ <https://us-fintech.com/index.html>

¹⁶ <https://www.forbes.com/sites/isabelcontreras/2022/06/07/the-10-biggest-fintech-companies-in-america-2022/?sh=7957f03b7d08>

¹⁷ FinTech Investment Landscape H1 2022 – Innovate Finance – The Voice of Global FinTech

¹⁸ Top 50 Fintech Companies in the UK | H1 2022 | Beauhurst

¹⁹ The success of Revolut will depend on EU area politics | IMD Article

²⁰ Revolut Review 2022 – Pros and Cons Uncovered (brokerchooser.com)

²¹ The success of Revolut will depend on EU area politics | IMD Article

да получат лицензи само за три месеца, което е два пъти по-бързо в сравнение с други юрисдикции в Европейския съюз. Освен това, друго предимство, което правителството на Литва предоставя пред стартиращите компании е значително по-ниски (около пет пъти) капиталови изисквания за банковите лицензи, в сравнение с други страни в ЕС и също така приема закони за регулиране на платформите за равноправно кредитиране и групово финансиране. През 2019 г. Литва издава банков лиценз за ЕС на „Револют“ банк и тя започва да приема депозити и да предлага кредитиране на бизнес и частни клиенти, което я превръща в още по-голям конкурент на традиционните банки. Към януари 2022 г. „Револют“ има повече от 18 милиона клиенти по целия свят като след получаването на своя банков лиценз, „Револют“ банк навлиза и на десет нови европейски пазара, а към днешна дата работи на 28 пазара в Европейския съюз. Клиентите на финтех компанията в Белгия, Дания, Финландия, Германия, Исландия, Лихтенщайн, Люксембург, Холандия, Испания, Швеция, които използват „Револют“ банк, вече имат защитени депозити до 100 000 евро, които са гарантирани от литовската държавна компания за застраховане на депозити и инвестиции.

Стартирането на „Револют“ банк е пример за развитието и постоянните усилия на финтех компанията да посрещат и удовлетворят нуждите на своите клиенти. Според проучване проведено от „Револют“ в края на 2020 г., средно почти 50% от респондентите са посочили, че биха депозирали заплатата си в нея, а 54% биха похарчили повече чрез приложението, ако депозитите им са застраховани²².

„Револют“ банк оперира и на българския пазар. За българските потребители голямо предимство е въведената през първото тримесечие на 2019 г. валутна сметка в български левове (BGN). Като поддържа картови преводи в лева към разплащателна сметка, тя позволява плащания в местна валута, които не преминават през няколко обмена на валута и за потребителите е по-удобно и по-евтино. Лицензирането на „Револют“ банк довежда и до някои нови услуги, които българските потребители получават като предлагането на банкови сметки за деца и младежи, възможности за спестявания, кредитни продукти – заеми, овърдрафти и кредитни карти, борсова търговия.

След получаването на банков лиценз на „Револют“ в Литва, се появяват разкрития за връзки с руското правителство, което предизвиква доста полемики. Те се дължат на политически чувствителните отношения между Русия и Литва, тъй като в продължение на 123 години Литва е под влиянието на Русия, докато не обявява своята независимост през 1990 г. Точно по тази причина отношенията между двете държави са сложни и напрегнати и появата на твърденията за участието на руското правителство в управлението на „Револют“, допълнително напруга атмосферата. В голяма степен, компанията успява да опровергае обвиненията. Този опит за скандал не печели голяма популярност извън Литва, но е показателен затова, че политиката играе много важна роля в развитието на технологиите и иновациите. Важно значение за успехът на една необанка, стартирала като финтех компания в Обединеното кралство е способността ѝ да оперира в еврозоната. Това от своя страна пък е свързано с историческите и политически отношения на две държави, които някога са били врагове и не трябва да пречи на Литва да продължи да развива репутацията си на европейски финтех център²³.

Друг пример за развитието на финтех компания, е създадената през 1999 г. в Германия, компания за електронни плащания „Уайъркард“ (Wirecard) – една от най-известните и успешни стартиращи за дигитални разплащания. През 2006 г. „Уайъркард“ се свързва с банковото дело чрез придобиването на XCOM AG. Това ѝ позволява да влезе в бизнеса с издаване на дебитни и кредитни карти като получава универсален банков лиценз. При навлизането на тези пазари, компанията получава лицензи от Visa и Mastercard. В началото на 21 век тя се превръща в хибридна и сложна компания, функционираща в множество сектори. През 2010 г. и следващите години „Уайъркард“ започва агресивна международна експанзия и растеж като дружествата ѝ в Германия, Дъблин

²² Revolut launches as a bank in 10 Western European markets, now available in 28 countries | Revolut BG

²³ The success of Revolut will depend on EU area politics | IMD Article

и Дубай събират половин милиард евро от акционерите²⁴. Разширяването в Азия е постигнато чрез сложни сделки с трети страни и ескроу сметки, особено в Дубай, Сингапур и Филипините. По-късно именно тези дъщерни компании в Азия стават обекти и центрове на счетоводните манипулации на „Уайъркард“. През 2010 г. нетните печалби на „Уайъркард“ нарастват с 16%²⁵. През 2018 г. става член на елитния германски борсов индекс DAX, което официално я прави една от 30-те най-успешни германски компании, регистрирани на фондовата борса във Франкфурт, надминавайки дори Дойче банк и Комерц банк²⁶. През същата година компанията е оценена на 21,1 милиарда евро. През 2019 г. продължава възхода ѝ до м. юни 2020 г., когато настъпва срив и обявяване в несъстоятелност. Основната причина са финансовите измами. За първи път през 2008 г. е оспорена почтеността при воденето на счетоводството на компанията като обвиненията срещу „Уайъркард“ включват непрозрачно отчитане, подозрителни дейности по сливания и придобивания, агресивно счетоводно отчитане, както и слухове за пране на пари, свързани с незаконни онлайн хазартни игри в САЩ. Регулаторният орган на Германия, обаче вместо да се насочи към съмнителните счетоводни практики на „Уайъркард“, разследва тези, които я обвиняват (т.нар. къси продавачи на борсата)²⁷. През 2015 г. разследващият журналист Дан МакКрум от „Файненшъл таймс“, започва да издава поредица от публикации за счетоводните нередности в „Уайъркард“. Това предизвиква пет годишни полемики между „Файненшъл таймс“ и компанията. Авторът твърди, че в баланса ѝ има фиктивни активи на стойност 250 милиона евро²⁸. От 2016 г. нататък компанията се сблъсква с все повече обвинения от различни фирми и институции за счетоводни манипулации и измами. През януари 2019 г. отново Дан МакКрум от „Файненшъл таймс“ публикува статия, обвинявайки „Уайъркард“ в счетоводни манипулации, включително „фалшификация и/или фалшифициране на сметки“ и „измама, престъпно нарушение на доверието, корупция и/или пране на пари“²⁹.

През 2020 г., след включването на втора одиторска фирма – KPMG за осъществяване на независим външен одит, одиторът „Ърнст и Янг“ отказва да завери годишния финансов отчет на „Уайъркард“ за 2019 г., тъй като не успява да потвърди наличието на 1,9 милиарда евро по доверителни сметки, представляващи около една четвърт от баланса. Акциите на компанията на борсата се сриват. На 22 юни 2020 г., „Уайъркард“ признава за липсващи 1,9 милиарда евро, които най-вероятно никога не са съществували. Така няколко дни по-късно, на 25 юни 2020 г. финтех компанията подава документи за несъстоятелност като дължи почти 4 милиарда долара на кредиторите си³⁰. В крайна сметка, разкритията довеждат до неплатежоспособността и фалита на немския доставчик на плащания и до въвличането на една от световните одиторски компания „Ърнст и Янг“ в поредния крупен финансов скандал в най-новата ни историята.

Посочените по-горе примери с „Револют“ и „Уайъркард“ очертават пътя на бързото развитие на частни компании, предлагащи финтех услуги до превръщането им в дигитални банки, но и сериозните рискове пред този вид компании, поради политически и финансови причини.

В Русия се наблюдава обратната тенденция – крупни руски банки създават финтех компании, което е обусловено от капацитета на ресурсната база на банките. Характерна черта в развитието

²⁴ **McCrum, D.** Wirecard: The Timeline. Financial Times, 25 June 2020. Available at <https://www.ft.com/content/284fb1ad-ddc0-45df-a075-0709b36868db>.

²⁵ **McCrum, D.** The House of Wirecard. Financial Times, 27 April 2015. Available at <https://ftalphaville.ft.com/2015/04/27/2127427/the-house-of-wirecard>.

²⁶ <https://www.reuters.com/article/us-germany-wirecard-inquiry-timeline-idUSKBN2B811J>

²⁷ **Павлова, М.** Счетоводната етика и големите корпоративни скандали на 2020 година. В сборник: Развитие на българската и европейската икономика – предизвикателства и възможности. Сборник с научни изследвания от годишната конференция на Стопански факултет на ВТУ, проведена на 27.05.2021 г. във Велико Търново, с. 33.

²⁸ **McCrum, D.** The House of Wirecard. Financial Times, 27 April 2015. <https://ftalphaville.ft.com/2015/04/27/2127427/the-house-of-wirecard>.

²⁹ **McDrum, D., and Palma, S.** Wirecard: Inside an Accounting Scandal. Financial Times, 7 February 2019. <https://www.ft.com/content/d51a012e-1d6f-11e9-b126-46fc3ad87c65>.

³⁰ <https://www.reuters.com/article/us-germany-wirecard-inquiry-timeline-idUSKBN2B811J>

на руския финтех е внедряването на съвременни финтех проекти в банковата система. Самите банки активно внедряват финансови технологии, придобиват обещаващи стартиращи компании, влизат в стратегически партньорства и подпомагат разработчиците на финтех иновации³¹.

Поради факта, че финтех секторът в Русия е представен основно от банки, които активно въвеждат нови технологии и решения в своите бизнес модели, броят им е значително по-малък. Най-големи сред тях са: групата от компании Center for Financial Technologies и SberTech. Първата предлага различни решения за банковия сектор, търговия на дребно, застрахователни компании и също така предлага на своите потребители софтуер за онлайн банкиране, платформи за самообслужване, финансов мениджмънт, парични преводи, автоматизация на застрахователни дейности. SberTech е компания в областта на информационните технологии, която организира технологичната поддръжка на Sberbank. Основният продукт на SberTech е нова технологична платформа, която осигурява високо ниво на дигитализация, анализ на данни, скорост на вземане на решение и пускане на продукти на пазара.

Друг интересен факт е, че от 2016 г. в Русия функционира финтех асоциация (FinTech Association) – платформа, която обединява Sberbank, VTB, Alfa-Bank, Gazprombank, Otkritie Bank, Qiwi Bank, Националната система за разплащателни карти. Асоциацията разработва и внедрява едни от най-обещаващите технологии в следните области: идентификация и управление на цифровата идентичност, продукти базирани на технологията на разпределения регистър, платформи за плащания за физически и юридически лица, отворен API³².

С развитието на световната икономика, финансите и технологиите, дигитализацията в България, през последните години също има голям напредък. Въпреки, че тя все още заема едно от последните места по цифровизация, според индексът DESI, а именно 26-то от общо 27-те държави членки на ЕС, в момента страната ни има един сравнително добре развит финтех сектор³³.

През 2021 г. в България има регистрирани 135 финтех компании, в които наетият персонал е 8665 души. Оперативните приходи на индустрията достигат своя връх през 2020 г., въпреки пандемията, и възлизат на 1,4 млрд. лв. Сегментът на цифровите разплащания заема най-голям дял в представянето на сектора като съставлява 66% от общите оперативни приходи. През последните две години в българския финтех сектор са инвестирани 131,2 милиона евро като повече от 6 милиона са инвестиции, които идват от български инвеститори³⁴.

През 2021 г., Българската финтех асоциация (БФА) прави проучване за степента на прилагане на новите технологии във финтех сектора в България. Проучването показва, че голяма част от тях вече са внедрени и се прилагат, но като цяло българската финтех индустрия остава доста резервирана към блокчейн технологията и роботизираните процеси (Robotic Process Automation), а едва 43% от анкетираните използват изкуственият интелект (Artificial Intelligence) и машинното обучение (Machine learning). Според БФА през 2021 г. почти всички български банки предлагат цифрови решения на своите клиенти, сред които са дигитални заеми, мобилни банкови приложения, незабавни онлайн плащания чрез системата Apple Pay и много други³⁵.

Дигиталната трансформация във финансовия сектор зависи основно от еволюцията на банковите клиенти. Банките трябва да се стремят да осигурят на своите клиенти удовлетвореност, която да е конкурентна на предлаганата от финтех компаниите, но също така и достатъчно ефективна. Освен това вече е ясно, че те не са единственият канал, чрез който клиентите получават финансови услуги. Въпреки, че банките успяват и се трансформират доста бързо, те не трябва да се ограничават само до предоставянето на различни канали за банкиране на своите потребители, а трябва да инвестират повече в технологичното развитие на своите системи и процеси.

³¹ <https://hsbi.hse.ru/articles/napravleniya-razvitiya-i-rynok-fintekha-v-rossii/>

³² <https://hsbi.hse.ru/articles/krupneyshie-fintekh-kompanii-v-rossii/>

³³ https://bulgaria.representation.ec.europa.eu/strategiya-i-prioriteti/osnovni-politiki-na-es-v-blgariya/cifrovizaciya_bg

³⁴ https://drive.google.com/file/d/1I-PkvYE64kiLTX_hf11uZ3sfm50MTGXT/view, p. 9–10

³⁵ Пак там, p. 14

Заклучение

Дигиталната трансформация отвори вратите на пазара на финансови услуги за един нов вид доставчик – финтех компаниите. Финтех индустрията е иновация, която има за цел да подобри, опрости и направи по-лесно използването на финансовите услуги чрез автоматизацията им и без да е необходимо участието на традиционната банка. С напредването на технологиите се промени начинът, по който се извършват дигитални трансакции, както и начинът по който се инвестира или се спестяват пари. Вече е възможно отварянето на банкова сметка и теглене на кредит без необходимостта от посещение на банков салон. Също така „умните“ телефони отдавна се превърнаха не само в мобилно устройство, но и устройство чрез което може да се извършва безконтактно плащане – „дигитален портфейл“, както и да се използва за наблюдение и контрол на всички банкови трансакции. Клиентите вече търсят продукти и услуги, които да бъдат ефективни и в реално време, процесите да са рационализирани и бързи. Услугите също така трябва да бъдат иновативни, лесно достъпни и удобни за потребителите, а приложенията, с които работят интегрирани и гъвкави. Всичко това се постига благодарение дигиталното присъствие на финтех индустрията на пазара и технологиите, които те използват. А именно блокчейн технология, изкуствен интелект, облачни пространства, отворено банкиране, платформите за кредитиране – Peer 2 Peer и краудфундинг (crowdfunding), плащания с криптовалута, роботизираните процеси (RPA) и т.н. Финтех компаниите притежават голям потенциал за конкурентната среда като това в голяма степен се дължи на техния размер и характеристиките на дигиталните системи, в които се интегрират финансови услуги. Но все пак трябва да се има предвид, че въпреки тяхното бързо развитие, те все още остават несигурни и рискови. Това се обуславя от прекаления им стремеж да бъдат по-конкурентни от традиционните банки чрез предлагане на по-бързи и евтини финансови услуги, което в някои случаи има сериозни негативни последици за техните клиенти.

ЛИТЕРАТУРА

Йовановски Б. и колектив. Индустрия 4.0: Цялостен подход – Основни характеристики и Въздействие върху МСП, Jovanovski B. i kolektiv, Industria 4.0: Tsialosten podhod-Osnovni harakteristiki i vuzdeistvie vurhu MSP, p. 12–14.

Павлова, М. Счетоводната етика и големите корпоративни скандали на 2020 година. В сборник: Развитие на българската и европейската икономика – предизвикателства и възможности. Сборник с научни изследвания от годишната конференция на Стопански факултет на ВТУ, проведена на 27.05.2021 г. във Велико Търново, с. 31–39, ISSN 2603-4093.// Schetovodna etika i golemite korporativni skandali na 2020 godina. V sbornik: Razvitie na bylgarskata i evropeiskata ikonomika – predizvikelstva i vuzmojnosti. Sbornik s nauchni izsledvania ot godishnata konferencia na Stopanski fakultet na VTU, provedena na 27.05.2021 vuv Veliko Tarnovo, p. 31–39, ISSN 2603-4093.

Annual Fintech Report, Fintech Bulgaria, Issue 3/2021, pp. 9–10 [online] [Accessed: 1 September 2022]. Available at https://drive.google.com/file/d/1I-PkvYE64kiLTX_hf1luZ3sfm50MTGXT/view.

Douglas, A., Janos, B., and Ross, B. The Evolution of Fintech: A New Post-Crisis Paradigm. University of Hong Kong Faculty of Law Research Paper No. 2015/047, p. 1 [online] [Accessed: 1 September 2022]. Available at https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2676553.

Evans, J., and Browning, S. Fintech: A Guide to Financial Technology. Briefing Paper No. 9150. House of Commons Library, 26 April 2021 [online] [Accessed: 5 September 2022]. Available at <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9150/CBP-9150.pdf>, p. 4.

Financial Stability Board. Financial Stability Implications from FinTech, 27 June 2017, p. 1 [online] [Accessed: 5 September 2022]. Available at <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/R270617.pdf>.

<https://blog.usetada.com/en/what-is-a-digital-rewards-platform#:~:text=.,even%20free%20items%20or%20services> [Accessed: 7 September 2022].

https://bulgaria.representation.ec.europa.eu/strategiya-i-prioriteti/osnovni-politiki-na-es-v-blgariya/cifrovizaciya_bg [Accessed: 3 September 2022].

<https://hsbi.hse.ru/articles/krupneyshie-fintekh-kompanii-v-rossii/> [Accessed: 6 September 2022].

<https://www.gartner.com/en/information-technology/glossary/digitalization> [Accessed: 3 September 2022].

<https://www.imd.org/research-knowledge/articles/revolut-could-allegations-of-russian-involvement-sidetrack-a-fintech-revolution/> [Accessed: 1 September 2022].

<https://www.investopedia.com/terms/b/black-box-insurance.asp> [Accessed: 5 September 2022].

<https://www.reuters.com/article/us-germany-wirecard-inquiry-timeline-idUSKBN2B811J> [Accessed: 5 September 2022].

<https://www.sap.com/insights/what-is-industry-4-0.html> [Accessed: 6 September 2022].

McCrum, D. The House of Wirecard. *Financial Times*, 27 April 2015. Available at <https://ftalphaville.ft.com/2015/04/27/2127427/the-house-of-wirecard/>.

McCrum, D. Wirecard: The Timeline. *Financial Times*, 25 June 2020. Available at <https://www.ft.com/content/284fb1ad-ddc0-45df-a075-0709b36868db>.

McCrum, D., and Palma, S. Wirecard: Inside an Accounting Scandal. *Financial Times*, 7 February 2019 [online] [Accessed: 6 September 2022]. Available at <https://www.ft.com/content/d51a012e-1d6f-11e9-b126-46fc3ad87c65>.

Mnohohitnei, I. et al. Embracing the Promise of Fintech. *Bank of England Quarterly Bulletin* 2019 Q1, p. 2 [online] [Accessed: 7 September 2022]. Available at <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/quarterly-bulletin/2019/embracing-the-promise-of-fintech.pdf?la=en&hash=2445D5B3AF10096FDAA91564BB48F8E5F28486B9>.

Number of fintech startups worldwide from 2018 to 2021, by region (2022) [online] [Accessed: 6 September 2022]. Available at <https://www.statista.com/statistics/893954/number-fintech-startups-by-region/>.

PWC Global Fintech Survey 2016, pp. 1–5 [online] [Accessed: 5 September 2022]. Available at <https://www.pwc.com/gx/en/financial-services/fintech/assets/fin-tech-banking-2016.pdf>.

Revolut launches as a bank in 10 Western European markets, now available in 28 countries (2022), [online] [Accessed: 5 September 2022]. Available at https://www.revolut.com/en-BG/news/revolut_launches_as_a_bank_in_10_western_european_markets_now_available_in_28_countries/.

Revolut Review 2022 [online] [Accessed: 5 September 2022]. Available at <https://brokerchooser.com/broker-reviews/revolut-review>.

Revolut: Could Allegations of Russian Involvement Sidetrack a Fintech Revolution? *IMD Article*, 2019 [online] [Accessed: 1 September 2022]. Available at <https://www.imd.org/research-knowledge/articles/revolut-could-allegations-of-russian-involvement-sidetrack-a-fintech-revolution/>.

Summer Investment Report (2022) [online] [Accessed: 5 September 2022]. Available at <https://www.innovatefinance.com/capital/2022-summer-investment-report/>.

The 10 Biggest Fintech Companies in America 2022 [online] [Accessed: 5 September 2022]. Available at <https://www.forbes.com/sites/isabelcontreras/2022/06/07/the-10-biggest-fintech-companies-in-america-2022/?sh=7957f03b7d08>.

Top 50 Fintech companies in UK [online] [Accessed: 5 September 2022]. Available at <https://www.beaurost.com/blog/fintech-startup-companies/>.

UK FinTech Census [online] [Accessed: 25 June 2022]. Available at https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_uk/topics/banking-and-capital-markets/uk-fintech-census-2019/ey-uk-fintech-census-2019.pdf, pp. 6–7.

US FinTech & US TechFin [online] [Accessed: 7 September 2022]. Available at <https://us-fintech.com/index.html>.